

Türk Kaçınıcı?

Bu yazı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin yayın organı olan Birlik Haberleri'nin Ocak-Şubat 1996 sayısında yer almıştır.

Mehmet KAYADELEN
Maden Mühendisi

Değerli düşün adamı ve usta yazar İlhan SELÇUK'un kimi günlük yazılarındaki biçim, Türk Sanat Müziği olarak adlandırılan müzik türündeki "geçiş taksimleri"ni çağırıştırır. Sürekli izleyenleri bilir. Sayın Selçuk kimi yazılarında; bir makamdan diğerine geçiş yapan saz sanatçısının, iki makamın özellik taşıyan notalarında, doğaçlamayla, uyumlu biçimde dolaştıktan sonra icra edilecek makamın "karar perdesinde" durmasına benzer biçimde; ilk bakışta, "konu kıtlığında mı kaldık" dedirten tümcelerle yazısına girer, seçilmiş sözcüklerde -kimi zaman uygun ironi dozunu da ihmal etmeyerek- anlamlı gezintiler yaptıktan sonra, asıl iletisi ile son noktayı koyar. 8 Kasım 1995 tarihli Cumhuriyet Gazetesindeki "Türk Turşusu" başlıklı yazısı da böylesi yazılardan biriydi.

İlhan Selçuk yazısına şu tümcelerle giriyordu: "Gazetelerde başlık: 'Türk Turşusu Dünya Birincisi.' Haberin içeriği; '112 ülke firmaları arasında yapılan değerlendirme sonucunda, Nam Turşuları birinci seçildi.'" Sayın Selçuk, daha sonra, "turşu"dan yola çıkarak; hıyar, 12 Eylül, cunta, faşizm, işkence, Anadolu Pazarı, Avrupa, enflasyon gibi sözcüklerde hoş bir gezinti yapıyor ve yazısını şu tümcelerle

bitiriyordu: "Türk dünyada kaçınıcı? Bilmiyoruz, ama Türk Turşusu dünyada birinci."

Türk'ün (bunu Türkiye'nin diye de okuyabilirsiniz) hangi daldaki derecesini bilmezden geliyordu Sayın Selçuk? Spordan müziğe, bilimden kültüre, demokrasiden insan haklarına, ekonomiden ticarete değin her alandaki performanslar ve dereceler yazılıp çizilmiyor mu? Yine de, söz konusu yazıyı ihbar kabul edip bir "sorgulama" yapmaya değerdi. Çünkü, Türk'ün/Türkiye'nin durumunu gerçekten bilmeyenler olduğu gibi, bildiği halde başkalarını yanıltmak isteyenler de vardı. Üstelik bu sorgulama için "Ziverbey Köşkü"ne gitmeye de gerek yoktu. Masa başında yapılabilirdi. Sır olmayan, ancak dolaşıma çok az çıkarılan kimi bilgileri bir araya getirmek, diğer ülkelerle kıyaslamak yeterli idi. Böylece hem Sayın Selçuk'un sorusu yanıtlanmış hem de atlanan "çağ"lar, Özal/ANAP dönemi mucizeleri, tüm komşularımızdan iyi olduğumuz ya da dünyanın önde gelen ülkeleri arasına girmekte olduğumuz gibi savlar kanıtlanmış (!) olurdu.

Dünya Kalkınma Raporu

Uluslararası kuruluşlar çalışma alanlarına ilişkin istatistiki bilgileri belirli aralıklarla yayımlarlar. Bunlardan biri de Dünya Bankası. Dünya Bankası, her yıl Dünya Kalkınma Raporu (World Development Report) adıyla bir rapor yayımlar. Bu raporlarda seçilmiş bir konu ayrıntılı biçimde işlenir; ve raporun sonundaki Dünya Kalkınma Göstergeleri (World Development Indicators) adlı bölümde ekonomik, ticari, endüstriyel, toplumsal, insani vb kalkınmanın/gelişimin göstergesi kabul edilen çeşitli göstergeler ve bunların zaman içindeki değişimi, ülkeler ve ülke grupları itibarıyla 30'u aşkın çizelgede sunulur. Örneğin, 1995 yılı raporunun konusu "Entegre Bir Dünyada İşçiler"dir. 1993 ve 1994 yılı raporlarının

konuları ise, sırasıyla “Kalkınma İçin Altyapı” ve “Sağlığa Yapılan Yatırımlar” idi. 1995 yılı raporunda, nüfusu bir milyondan fazla olan toplam 132 ülkeye ilişkin çok sayıda gösterge yer alırken; nüfusu bir milyondan az olanlar ile, hakkında sağlıklı bilgi edinilemeyen toplam 77 ülkeye ilişkin yalnızca “Temel Göstergeler” vermekle yetinilmektedir. Bu raporlardan çıkarılacak kesitler, Türkiye’nin çeşitli alanlardaki gelişmişlik düzeyine, yakın geçmişteki performansına ve bunların diğer ülkelerle kıyaslanmasına ilişkin önemli ipuçları verebilecektir. Raporlar arasındaki kimi çelişkilere, sunulan bilgilerin sağlık derecesine ya da güncel olmamalarına ilişkin argümanlar, ülkelerin göreceli sıralamasını önemli ölçüde değiştirmeyeceğinden, bu “sorgulama” kapsamında görmezden/duymazdan gelinmektedir.

Aşağıda yer alan çizelgeler; anılan raporlardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Göstergelerde sıralamaya dahil edilen toplam ülke sayısı ve dolayısıyla da Türkiye’nin sıralamadaki yeri göstergelere göre değişebilmektedir. Bunun nedeni, kimi az gelişmiş ülkeler ile eski SSCB ülkeleri ve Doğu Avrupa ülkelerine ilişkin kimi verilerin olmayışdır.

Kişi Başına Gelir

“Kalkınma Göstergeleri”ne ilişkin çizelgelerde ülkeler (ya da raporlarda geçtiği biçimiyle “ekonomiler”), Kişi Başına GSMH (Kişi Başına Gelir, KBG) büyüklüklerine göre sıralanmaktadır. 1993 yılı verilerinin kullanıldığı 1995 yılı Dünya Kalkınma Raporu’nda, KBG’i 695 ABD Doları ya da daha az olan ülkeler “Düşük Gelirli”; 696-2.785 Dolar arasında olanlar “Alt-Orta Gelirli”; 2.786-8.625 Dolar arasında olanlar “Üst-Orta Gelirli” ve 8.626 Dolar ya da daha fazla olanlar da “Yüksek Gelirli” ülkeler olarak gruplandırılmaktadır. Rapora göre 1993 yılında en düşük gelirli (en yoksul) ülke 90 Dolarlık KBG ile Mozambik iken, en yüksek gelirli (en zengin) ülke 35.760 Dolarlık KBG ile İsviçre’dir.

Türkiye’de 1993 yılında KBG 2.970 Dolar olmuştur. Bu değerle Türkiye “üst-Orta Gelirli” ülkeler grubunun sonlarında yer alması gerekirken “Alt-Orta Gelirli” ülkeler arasında gösterilmektedir (Raporda bu değer 2.120 Dolarlık KBG’in son zamanlardaki revizyonu yansıttığı belirtilmektedir. 1994 Raporunda Türkiye, 1992 yılındaki 1.980 Dolarlık KBG ile “Alt-Orta Gelirli” ülkeler grubunda yer almıştır. Farklılık, hesaplama yönteminden kaynaklanmaktadır.) Bu durumda Türkiye, KBG ölçütüne göre, en büyükten başlayan sıralamada 209 ülke arasında 79’uncu (ya da 132 ülke arasında 43’üncü) sırada yer almaktadır. (Satın alma Gücü Paritesine Göre yapılan KBG sıralamasında ise Türkiye 118 ülke arasında 59’uncu durumdadır.) KBG’in bu değeri, Yüksek Gelirli Ülkeler (YGÜ) ağırlıklı ortalamasının (23.090 \$) sekizde birinden ve Dünya Ortalamasının (4.420 \$) üçte ikisinden azdır.

Çizelge 1- Seçilmiş Göstergelerle Türkiye’nin Dünyadaki yeri				
Gösterge	Türkiye	Dünya Ort.(a)	Yüksek Gelirli Ülkeler Ort. (b)	Türkiye’nin Yeri (c)
I. TEMEL GÖSTERGELER				
1.Nüfus (Milyon), 1993	59,6	5.501,5 (t)	812,4 (t)	16/209
2.Yüzölçümü (Bin km ²)	779	133.690 (t)	32.145 (t)	36/209
3. GSMH (Kişi Başına, \$), 1993	2.970	4.420	23.090	79/209
4. GSMH’nin Yıllık Büyüme Hızı (Ortalama, %), 1980-93	2,4	1,2	2,2	35/147
5. Enflasyon Oranı (Yıllık Ortalama, %)				
- 1970-80	29,6	11,4	9,5	10/136
- 1980-93	53,5	19,6	4,3	13/159
6. Beklenen Ömür (Yıl), 1993	67	66	77	101/175
7. Okur Yazar Olmayan Yetişkin (%), 1990				
- Kadın	29	-	-	48/102 (k)
- Toplam	19	33	-	57/127 (k)
II. SAĞLIK GÖSTERGELERİ				
1. Bebek Ölüm Oranı (1000 canlı doğumda)				

-1970	144	81	19	22/131
-1993	62	48	7	41/131
2. Çocuk Ölüm Oranı (1-5 Yaş, 1000 canlı doğumda), 1993	84	75	9	40/126
3. GSYH'da Sağlık Harcamaları (%), 1990				
- Kamu	1,5	5,4	5,6 (d)	92/112
-Toplam	4,0	8,7	9,2 (d)	65/112
4. Sağlık Harcaması (Kişi Başına, \$), 1990	76	323	1.860 (d)	53/113
III. EĞİTİM GÖSTERGELERİ				
1. Okullaşma Oranı (%)				
A. Orta Öğretim				
-1970	27	-	-	43/103
-1992	60	-	-	37/99
B. Yüksek Öğretim				
-1970	6	-	36	53/104
-1992	15	-	51	44/95
2. Öğrenci/Öğretmen (İlkokul)				
-1970	38	-	24	56/89 (k)
-1992	29	-	-	51/96 (k)
3. Orta Öğretimde Kız öğrenci (100 Erkek Öğrenciye)				
-1970	37	-	97	78/104
-1992	64	81	98	78/98
IV. DIŞ TİCARET VE DIŞ BORÇ GÖSTERGELERİ				
1. Dışsatım (Milyon \$), 1993	15.343	3.701.466 (t)	2.896.774 (t)	35/126
2. Dışsatım Artış Hızı (Yıllık Ortalama, %)				
- 1970-80	4,1	-	6,0	52/102
-1980-93	9,1	-	5,1	11/103
3. Dışalım (Milyon \$), 1993	29.174	3.778.726 (t)	2.865.337 (t)	26/126
4. Dışalım Artış Hızı (Yıllık Ortalama, %)				-2073
-1970-80	5,6	-	5,2	46/102
-1980-93	11,0	-	5,8	4/103
5. Dış Borç (Milyon \$)				
-1980	19.131	-	-	10/83
-1993	67.862	-	-	8/102
6. Dış Borç Servisi/Dışsatım (%)				
-1980	28,0	31,0 (e)	32,1 (f)	12/75
-1993	28,3	28,4 (e)	19,4 (f)	17/114
V. NÜFUS VE İŞGÜCÜ GÖSTERGELERİ				
1. Nüfus Artış Hızı (Yıllık Ortalama, %)				
-1970-80	2,3	1,8	0,8	57/132
-1980-93	2,3	1,7	0,6	49/129
2. Kentli Nüfus Artış Hızı (%)				
-1970-80	3,6	2,6	1,1	62/132

-1980-93	5,4	2,6	0,8	23/132
3. İşgücünde Kadının Payı (%)				
-1970	38	-	36	43/117
-1993	34	-	38	54/113
VI. ÇEŞİTLİ GÖSTERGELER				
1. GSYİH (Milyon \$)				
-1970	11.400	-	2.083.094 (t)	25/95
-1993	156.413	23.112.566 (t)	18.247.536 (t)	23/131
2. GSYH Artış Hızı (%)				
- 1970-80	5,7	3,6	3,2	32/109
-1980-93	4,6	2,9	2,9	17/125
3. Merkezi Hükümet Toplam Cari Gelirleri (GSMH'nın Yüzdesi)				
-1970	22,3	-	-	43/87
-1993	18,7	-	-	53/74
4. Enerji Tüketimi (PE, Kişi Başına, kg)				
-1971	377	-	4.495	52/111
-1993	983	1.421	5.245	55/126
5. Enerji Tüketim Artış Hızı (Yıllık Ortalama, %)				
-1971-80	7,7	-	2,0	29/111
-1980-93	5,1	-	1,6	21/111
6. Elektrik Enerjisi Üretimi (Kişi Başına, kWh), 1992	1.154	-	-	64/104
7. Telefon Abonesi (Bin Kişide), 1992	160	-	-	38/132
8. Gübre Kullanımı (kg /ha-Tarıma Elverişli Arazi)				
-1979/80	511	817	1.294	46/110
-1992/93	702	874	1.115	48/127
9. Balık Ürünlerinin Payı (Günlük Protein Arzında, %)				
-1980	2,9	7,5	8,4	71/107
-1990	2,3	7,2	8,6	73/109
10. Tütün Tüketimi (Yetişkin Nüfusta, kg/kişi), 1990	2,2	1,9	2,4	24/68
11. Koruma Altına Alınan Alanlar (Toplam Alanın Yüzdesi), 1993	1,1	-	-	107/127
VII. ALTYAPI GÖSTERGELERİ				
1. Asfalt Yol (km)				
-1970	18.990	-	-	29/103
-1990	45.527	-	-	27/95
2. Elektrik Üretim Kapasitesi (Bin kWh)				
-1970	2.312	-	-	33/100
-1990	16.316	-	-	25/103
3. Elektrik Üretimi (Milyon kWh)				
-1970	8.624	-	-	35/101
-1990	57.547	-	-	23/104
4. Telefon Abonesi				

-1975	770.000	-	-	29/81
-1990	6.893.267	-	-	14/113
5. Demiryolu (km)				
-1970	7.985	-	-	17/98
-1990	8.965	-	-	17/99
6. Sulanan Arazi (Bin ha)				
-1970	1.800	-	-	11/100
-1990	2.370	-	-	17/111
7. Güvenilir İçme suyu Kullanabilenler (%)				
-1970	53	-	-	31/78
-1991	91	-	-	36/114
8. Kanalizasyon Şebekesinden Yararlanabilenler (%), 1990	92	-	-	29/89
a) Ağırlıklı ortalama; b) 24 ülke ağırlıklı ortalaması; c) Türkiye'nin sıralamadaki yeri/Sıralamaya katılan toplam ülke sayısı (Tersi belirtilmediği sürece sıralama, gösterge değeri büyük olandan başlamaktadır.); d) 21 ülke ağırlıklı ortalaması; e) Ciddi Biçimde Borçlu Ülkeler ağırlıklı ortalaması; f) Üst-Orta Gelirli Ülkeler ağırlıklı ortalaması; k) Sıralama, gösterge değeri küçük olandan başlamaktadır; t) Toplam.				

Şeytanın Gör Dedikleri

Ülkelerin çeşitli alanlardaki kalkınma/gelişme düzeylerini belirten göstergelerdeki sıralamaları genelde, KBG'in büyüklüğüne göre yapılan sıralamadaki yerine yakındır. Yani, ortalama refah düzeyinin bir göstergesi olan KBG ile sağlık, eğitim, altyapı olanakları gibi çeşitli alanlardaki göstergeler arasında, genelde bir ilişkiden söz edilebilmektedir. Bu ilişkide görülebilecek sapmalar, iktidarı elinde bulunduranların tercih ve önceliklerindeki farklılıklar ile açıklanabilir. Buradan hareketle, Türkiye'ye ilişkin göstergelere biraz daha yakından bakmakla, Türkiye'deki gelir dağılımı, iktidarların temel tercih ve önceliklerine ilişkin önemli ipuçları elde edilebilecektir.

Çizelgelerden "şeytanın dürtüsü" ile seçilen kimi bilgiler gruplandırılarak aşağıda verilmektedir. (Sıralamalarda içerilen toplam ülke sayıları ve göstergelerin ait oldukları yıllar için ilgili çizelgeye bakılmalıdır.)

1. Türkiye'nin çeşitli alanlardaki gelişme düzeyinin diğer ülkelere göre görece konumu şöyledir:

- ◆ Beklenen ömrün uzunluğunda 101'nci.
- ◆ Okur-Yazar Olmayan Yetişkin Oranının düşüklüğünde 57'nci.
- ◆ Dışatımın büyüklüğünde 35'nci ve dışalımın büyüklüğünde 26'nci.
- ◆ Dış borç miktarının büyüklüğünde 8'nci.
- ◆ Dış Borç Servisi/Dışatım oranının yüksekliğinde 17'nci (Ciddi Biçimde Borçlu Ülkeler ortalamasından fazla)
- ◆ Bebek Ölüm Oranının yüksekliğinde 41'nci (Dünya ortalamasının 1,3 katı ve YGÜ ortalamasının yaklaşık 9 katı) ve Çocuk Ölüm Oranının yüksekliğinde 40'nci (Dünya ortalamasından fazla ve YGÜ ortalamasının 9 katından fazla.).
- ◆ Kişi Başına Sağlık Harcaması, dünya ortalamasının yüzde 23'ü ve YGÜ ortalamasının yüzde 4'ü.
- ◆ GSYİH İçindeki Sağlık Harcamalarında Kamu Payının yüksekliğinde 92'nci (Dünya ortalamasının üçte birinden az.)
- ◆ Orta Öğretimde Kız Öğrenci/Erkek Öğrenci Oranında 78'ci (Dünya ortalamasının altında).
- ◆ Yüksek Öğretimde Okullaşma Oranı, Yüksek Gelirli Ülkeler ortalamasının üçte birinden az.
- ◆ İlkokulda Öğrenci/Öğretmen Oranının yüksekliğinde 51'inci.
- ◆ Kadının İstihdamdaki Payı, dünya ortalamasının altında.
- ◆ Kişi Başına Elektrik Enerjisi Tüketiminin çokluğunda 64'üncü ve Kişi Başına Enerji Tüketiminin çokluğunda 55'inci (Dünya ortalamasının altında).
- ◆ Ulusça Koruma Altına Alınan Alanın Toplam Alana Oranının büyüklüğünde 107'inci (Doğal ve tarihi zenginliklerini en az koruyan ülkelerden biri.)

- ◆ Gübre Kullanımında dünya ortalamasının altında.
- ◆ Balık Ürünlerini Arzının Günlük Protein Arzındaki Payında 73'üncü (Dünya ortalamasının altında.)

2. Türkiye'nin geçmiş yıllara (tersi belirtilmediği sürece 1980-1993 yıllarına) ilişkin çeşitli alanlardaki performansı şöyledir:

- ◆ Kişi Başına Gelir Büyüme Hızının yüksekliğinde 35'inci.
- ◆ Ortalama Yıllık Enflasyonun Büyüme Hızının yüksekliğinde 13'üncü.
- ◆ Dışsatım Artış Hızının büyüklüğünde 1970-80 arasında 52'nci iken, 1980-1993 arasında 11'inci; Dışsatım Artış Hızının büyüklüğünde, aynı dönemlerde sırasıyla, 46'ncı ve 4'üncü.
- ◆ Dış Borç Miktarının çokluğunda 1980 yılında 10'uncu iken, 1993 yılında 8'inci (Dış borç miktarı 3,5 katına ulaşmış.)
- ◆ Nüfus Artış Hızının büyüklüğünde 1970-1980 arasında 57'nci iken, 1980-1993 arasında 49'uncu (Son dönemdeki Nüfus Artış Hızı dünya ortalamasının 1,3 ve YGÜ ortalamasının 3,8 katından daha fazla.)
- ◆ Kentli Nüfus Artış Hızının büyüklüğünde 1970-1980 arasında 62'nci iken, 1980-1993 arasında 23'üncü. (Kentleşme Hızı son dönemde dünya ortalamasının 2 katından ve YGÜ ortalamasının 6,7 katından fazla olmuş.)
- ◆ İşgücünde Kadının Payının büyüklüğünde 1970 yılında 43'üncü iken, 1993 yılında 54'üncü (Oransal olarak da azalıyor.)

Çizelge 2- Seçilmiş Göstergelerle Türkiye ve Komşuları

No	Gösterge	Türkiye	Yunanistan	Bulgaristan	Gürcistan	Ermenistan	Azerbaycan	İran	Irak	Suriye
1	GSMH (Kişi Başına\$), 1993	2.970	7.390	1.140	580	660	730	2.200 (a)	b	1.160
2	GSMH (Kişi Başına, Satın Alma Gücü Pari. Göre, \$), 1993	3.920	9.000	4.100	1.750	2.040	2.190	5.380	-	-
3	GSYİH Büyüme Hızı (Yıllık Ort.), 1980-93	4,6	1,3	0,9	-6,1	-2,8	-2,2	2,6	-	1,8
4	Enflasyon (Yıllık Orta., %) 1980-93	53,5	17,3	15,9	40,7	26,9	28,2	17,1	-	15,5
5	Beklenen Ömür (Yıl), 1993	67	78	71	73	73	71	68	66	68
6	Bebek Ölüm Oranı (1000 canlı doğumda), 1993	62	10	14	19	21	28	35	-	36
7	Çocuk Ölüm Oranı, 1-5 Yaş, 1000 canlı Doğumda, 1993	84	11	19	28	33	52	54	-	50
8	Doktor Başına Nüfus, 1993	980	580 (c)	320 (c)	280	350	390	3.140 (c)	-	1.160 (c)
9	Okur Yazar Olmayan Yetişkin (%), 1990	19	7	-	1	1	3	46	40	36
10	Okullaşma Oranı (Orta Öğretimde), 1992	60	98 (a)	71	-	-	83	57	-	50
11	Dış Borç (Kişi Başına, \$), 1993	1.139	-	1.376	105	-	3,4	320	-	1.268
12	Dış Borç Servisi/ Dışsatım (%), 1993	28,3	-	5,6	2,7	0,9	-	6,7	-	18,2
13	Enerji Tüketimi (Kişi Başına, PE, kg), 1993	983	2.160	1.954	891	958	2.470	1.235	-	823
14	Güvenilir İçme suyu Kullanabilenler (%), 1991	91	100	100	(d)	(d)	(e)	89	-	79
15	Gübre Kullanımı kg/ha-Ekilebilir Arazi), 1992/93	702	1.309	663	680	432	395	755	-	549

a) 1992 yılı değeri; **b)** Alt-Orta Gelirli (696\$-2785 \$) olarak tahmin edilmektedir; **c)** 1990 yılı değeri; **d)** 75-94 arasında; **e)** 50-74 arasında.

3. Türkiye'nin komşularına ilişkin tüm veriler bulunmamaktadır. Var olan bilgilerle yapılacak karşılaştırmalarda Türkiye'nin durumuna ilişkin şu saptamalar yapılabilir:

- ◆ Kişi Başına Gelir, Yunanistan'dan az, diğerlerinden çoktur. Satın alma Gücü Paritesine (SGP) göre Kişi Başına Gelir ise Yunanistan, Bulgaristan ve İran'dan az, diğerlerinden çoktur.
- ◆ Enflasyon ve Dış Borç/Dışsattım Oranları, hepsinden yüksektir.
- ◆ Kişi Başına Dış Borç, Bulgaristan'dan az, diğerlerinden çoktur.
- ◆ GSYİH'nin Büyüme Hızı hepsinden yüksektir.
- ◆ Bebek Ölüm Oranı ve Çocuk Ölüm Oranı hepsinden yüksek; Beklenen Ömür, Irak dışında, hepsinden kısadır.
- ◆ Doktor Başına Nüfus, Irak ve Suriye dışında hepsinden büyüktür.
- ◆ Okur-Yazar Olmayan Yetişkin ve Orta Öğretimde Okullaşma Oranları, Müslüman komşulardan iyi, diğerlerinden kötü durumdadır.
- ◆ Kişi Başına Enerji Tüketimi, Gürcistan, Ermenistan ve Suriye'den çok, diğerlerinden azdır.

4. Türkiye ile ilgili kimi göstergeler raporlarda yer almamaktadır. Bunlardan en önemlisi Gelir Dağılımına ilişkin olanlardır.

Politikacıların Güvenilirliği

Türkiye'nin yakın bir zamanda, -zenginlikte- dünyanın ilk 10-15 ülkesi arasına gireceğini iktidarı elinde bulunduran politikacılar çok sık yinelerler (Kimileri hızını alamayıp ilk beş ülkeyi bile telaffuz edebilmektedir.) Örneğin, Özal'ın çok sık yinelediği sözlerine kalsaydı Türkiye 1990'larla birlikte dünyanın ilk 10 ülkesi arasına girmiş olacaktı. Her iktidara gelenin "birlik ve beraberlik" çağrıları eşliğinde dağıttığı böylesi bir "umut"un gerçekleşme şansı var mıdır? Ya da hangi koşullarda gerçekleşebilir? Söz açılmışken bunların da mihenk taşına vurulmasında yarar vardır.

Ülkelerin zenginliklerinin kıyaslanmasında Kişi Başına Gelirin temel ölçüt alınması ve eldeki verilerden yola çıkarak çeşitli varsayımlara göre irdelemeler yapılması durumunda şu sonuçlar çıkmaktadır:

1) Türkiye, 1980-93 yılları arasındaki performansını sürdürmesi (Kişi Başına Gelirin yılda ortalama yüzde 2,4 artması) durumunda;

- a) Yunanistan'ın 1993 yılı düzeyine 2032 yılında ulaşacak (Yunanistan 1993 yılı itibariyle 7.390 \$'lık KBG ile komşularımız arasında en zengini, fakat AB ülkelerinin en yoksuludur.)
- b) "Birinci Lig" in 1993 yılı için geçerli olan 8.296 \$'lık barajını (YGÜ grubunun 1993 yılındaki alt sınırı) 2038 yılında aşılacaktır.
- c) İtalya'nın 1993 yılı düzeyine 2074 yılında ulaşabilecektir. (İtalya, 1993 yılı itibariyle 19.840 \$'lık KBG ile 132 ülke arasında 15'inci sıradadır.)

2) Türkiye ve Yunanistan 1980-93 performanslarını sürdürürken (KBG yılda ortalama olarak Türkiye'de yüzde 2,4 ve Yunanistan'da yüzde 0,9 artarken), YGÜ grubunun alt sınırı ve İtalya'da KBG yılda ortalama yüzde 2 artarsa (Aynı dönemde KBG, söz konusu grupta, ağırlıklı ortalama olarak, yılda yüzde 2,2 ve İtalya'da yüzde 2,1 artmıştır.) Türkiye;

- a) Yunanistan'ı 2055 yılında geçebilecek,
- b) Birinci Lige 2266 yılında terfi edebilecek,
- c) İtalya'yı 2479 yılında geçebilecektir.

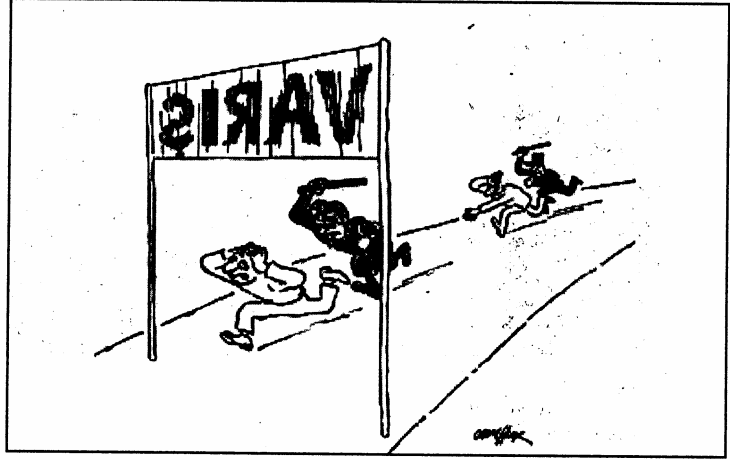
3) Türkiye'de KBG'in, 1993 yılından itibaren yılda ortalama yüzde 6 artması (Rapora göre 1980-93 arasında yüzde 2,3 olan yıllık ortalama nüfus artışının, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Dönem sonu için öngörüldüğü gibi yüzde 1,5 olması durumunda, ortalama yaklaşık yüzde 7,5'lik Yıllık Kalkınma Hızına karşılık gelmektedir) ve diğer varsayımların yukarıda belirtildiği gibi kalması durumunda, Türkiye;

- a) Yunanistan'ı 2012 yılında geçebilecek,
- b) Birinci Lige 2021 yılında terfi edebilecek,

c) İtalya'yı 2043 yılında geçebilecektir.

Sözün Özü

Yukarıda da belirtildiği gibi bu araştırmanın amacı, yalnızca, kalkınma/gelişme düzeyini yansıtan çeşitli göstergelere göre, Türkiye'nin diğer ülkelere göre göreceli konumunu tanımlamaya çalışmaktır. Ortaya çıkan sonucu yorumlamak, bunun nedenleri üzerinde durmak, bu yazının kapsamı dışındadır. Ayrıca bunlar bilinmeyen "şeyler" de değildir. Bilim adamları ve uzmanlar yıllardır yazıp söylüyor (Ve de bu nedenle de başlarına gelmedik kalmıyor). Ancak Sayın İlhan SELÇUK'un tahriklerine kapılıp sargı bezini aralamışken, yarayı fazla kaşımadan, kimi bulguları kaydetmeden de geçmemek gerekir.

1) Ekonomik kalkınmanın temel göstergelerinden sayılan KBG'ye göre Türkiye "İkinci Ligi"nin (Üst-Orta Gelirli Ülkeler grubunun) son sıralarında olup, en yüksek gelirliden başlayan sıralamada, 209 ülke arasında 79'uncu durumdadır.

2) 1980-93 yılları arasında, Ulusal Gelirin Artış Hızı ve kimi göstergelerde göreceli iyi performans, empoze edilmeye çalışıldığı boyutlarda değildir. Örneğin, KBG'in Büyüme Hızındaki başarının derecesi ilk sıralar olmayıp, 147 ülke arasında 35'inciliktir. Ve dönemin en önemli başarısı olarak gösterilen Dışsattım Artış Hızının büyüklüğü, ondan da büyük olan Dışalım Artış Hızı tarafından gölgelenmektedir.

3) Başta sağlığa ilişkin olanlar olmak üzere, kalkınmanın (refahın) topluma yansıma düzeyini gösteren göstergelerde durum oldukça "ciddi"dir. Örneğin; Beklenen Ömür, Bebek Ölüm Oranı, Çocuk Ölüm Oranı gibi göstergelerde Türkiye'deki durum, KBG'yi Türkiye'nin dörtte biri kadar bile olmayan Gürcistan (580 \$), Sri Lanka (600 \$) ve Honduras (600 \$) gibi ülkelere bile kötü durumdadır. (Türkiye'nin son 40 yılında hep var olmakla sıkça övünen Sayın Cumhurbaşkanı Demirel, birkaç ay önce yaptığı bir konuşmada, Bebek Ölüm Oranının hâlâ bu denli yüksek olmasından üzüldüğünü belirtme gereğini duymuştur.)*

4) Türkiye, komşuları arasında, KBG'ye göre Yunanistan'ın ardından ikinci durumda olmasına karşın, birçok göstergede en kötüler arasında yer almaktadır.

5) Raporlarda, Türkiye'deki gelir dağılımına ilişkin verilerin olmayışı, akla çeşitli soruları getirmektedir: KBG'in bir anlamda bütünleyicisi olan ve Uganda, Etiyopya, Tanzanya ve Ruanda gibi dünyanın en yoksul ülkelerinin bile yapabildiği Gelir Dağılımı hesabını Türkiye neden yap(tıra)maz? Yapılıyor ise sonuçları neden açıklanmaz? Zaten oldukça bozuk olan gelir dağılımının giderek daha da fazla bozulduğu, bu konuda dünyada ilk sıralara yerleştiğimiz gerçeğini gizlemek için mi? Beklenen Ömür, Bebek Ölüm Oranı ile eğitim ve sağlığa ilişkin göstergeler –dolaylı da olsa- bu çarpıklığı açığa çıkarmıyor mu? KBG sıralamasında 79'uncu olan bir ülkeden, dünyanın en zengin bilmem kaçınıncı insanının çıkması Gelir Dağılımındaki çarpıklığı göstermez de neyi gösterir? (Anımsanacağı gibi, Aziz Nesin'in ünlü "yüzde 60" oranının esin kaynakları arasında, böylesi bir çarpıklığı sorun yapması gerekirken övünç duyanların olması da bulunmaktadır.)

6) Birkaç yıldır yaşanan kriz ve çok yüksek oranlı enflasyonlar nedeniyle, şimdilerde çelişkilerin daha da artmış olduğunu; ve bedeli yine halka ödetileceğinden kuşku duyulmaması gereken kapıdaki "acı reçete" ile sağaltma (!) sonrasında, halkın çoğunluğu açısından, durumun çok daha kötüleşeceğini söylemek kehanet olmasa gerek.

7) Türkiye'nin geldiği nokta değerlendirilirken yalnızca eldeki göstergeleri dikkate alan; nüfus, yüzölçümü, doğal zenginlikler, coğrafi ve jeopolitik konum, tarihsel miras gibi, ulusların kalkınmalarında önemli avantajlar sağlayabilen, ancak, son 50 yılda ülkeyi yönetenlerin hiçbir katkısı olmaksızın sahip olunan

potansiyel ile iç ve dış borç stoku ve halkın büyük çoğunluğunun yıllar boyu katlandığı sıkıntılar gibi maliyetleri dikkate almayan değerlendirmeler eksik olacaktır, yanlış olacaktır.

8) Türkiye'nin yakın gelecekte dünyanın en zengin 10-15 ülkesi arasına gireceği (ya da Birinci Lige yükseleceği) savlarının –uygulana gelen politikalar değişmediği sürece- gerçekleşme şansı yoktur. Söylenenin bile inanmadığı böylesi ütopyik hedeflerin tek amacı olabilir: Özverilerin sürdürülmesini ve umutların ertelenmesini sağlamak. Kaldı ki, hedef alınması gereken tek ölçüt de KBG olmamalıdır. Nüfusun çok küçük bölümünü İsviçre ortalaması düzeyinde, buna karşılık büyük çoğunluğunu Bangladeş ortalaması düzeyinde yaşatarak da bu göstergelerde üst sıralarda görünmek olasıdır. Bu nedenle, ileriye dönük hedeflerde kalkınmanın nimetlerinden toplumun yararlanma düzeyini belirten ve insani gelişmeyi tanımlayan ölçülebilir göstergelerle; insan hakları, yargının güvenilirliği, hak arayabilme olanakları ya da etik kurallardaki düzey gibi ölçülemeyen göstergelerden de söz edilmelidir.

9) Türkiye'nin, tarihinin en zor günlerini yaşadığı, içte ve dışta çıkmaza girdiği, yönetenlerin dışında herkesin birleştiği bir yargıdır. Bunun temel nedeni, 1950'den bu yana “Küçük Amerika”, “Nurlu Ufuklar” ve “Çağ Atlama” teraneleri ile ülkeyi yöneten ve birbirinin devamı olmakla övünebilen iktidarların uyguladığı politikalarıdır. Bu iktidarları sürekli destekleyenlerin, her darbeye, her sıkıyönetim ilanında ve her “istikrar paketi”nin açılışında alkışlayanların hakkını da yememek gerekir.

10) Temelleri 1950 yılında atılan ve bedeli her mahallede daha fazla bebenin ve daha fazla çocuğun ölmesi olan “her mahallede bir milyoner (bugünün ölçülerine göre trilyoner) yaratma” politikası başarıya ulaşmıştır.

11) Bu gidişi tersine çevirebilmenin, hem istikrarlı biçimde kalkınmanın hem de kalkınmanın nimetlerini topluma adil biçimde yaymanın ön koşulu, bugüne değin uygulanan politikalar ve yönetim anlayışlarının terk edilmesi ve yerlerine akılcı planlara dayanan, insanı öne çıkaran, insanlar arasında ayırım gözetmeyen yatırım, üretim ve bölüşüm politikaları ile yönetim anlayışlarının uygulanmasıdır.

(*) VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında konuyla ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “Bebek ve çocuk ölümlerinin yaklaşık yüzde 60’ı önlenabilir hastalıklardan kaynaklanmaktadır. (...) Bebek ölümleri, 5 yaş altı çocuk ölümleri, anne ölümleri, bağışıklama oranı gibi temel sağlık düzeyi göstergelerinde yeterli iyileşme sağlanamamıştır. Bu yetersizlik sadece sağlık sektörü ile ilgili sorunlardan değil, çevre, beslenme, eğitim, konut, gelir dağılımı, temiz kullanma ve içme suyu temini gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır.”